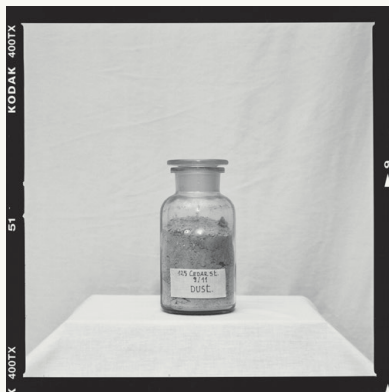

L'ARXIU DE LA POLS: AN ONGOING PROJECT

12.09.2021–30.01.2022

ELENA
DEL RIVERO

L'arxiu de la pols és un projecte d'Elena del Rivero, amb curadoria i coreografia de Mateo Feijóo, començat a Naves Matadero el 2019. Continua el seu procés vital a Es Baluard Museu.

MÉS ENLLÀ DE LA POLS: ACCIÓ I COMUNITAT

Imma Prieto

Res no ens fa tan pobres i tan poc lliures com aquesta estranyesa de la impotència. [...] I ser contemporanis significa, en aquest sentit, tornar a un present en el qual mai no hem estat.¹

Els anys de la memòria podrien ser més tranquils si no s'encallassin a les vores del dolor [...] La bogeria, aquesta gran espurna apocalíptica i sens dubte espurna suprema, troba la paraula adequada per expressar el tot.²

Estrèpits i enderrocs, llums intermitents, feixos de llum sense visibilitat, obrers en moviment nit i dia, anònims. Aquestes són algunes de les imatges que afegim a l'imaginari generat arran de l'11-S. No importava si quan et despertaves o enmig de la nit t'acostaves al finestrал d'alguns dels habitatges que flanquejaven el perímetre del World Trade Center de Nova York. Cada jornada semblava que es repetia sense parar. En una mena d'etern retorn, la presumpció del poder patriarcal intentava guanyar la batalla a la història. Molts anys després de l'atemptat, el que acabà anomenant-se Zona Zero continuà immersa en una activitat frenètica. La cobdícia de la construcció, la magna voluntat d'eleva la força i el poder, allà on l'únic que pot alçar-se és la fragilitat i la poesia. Aquesta és la clau per endinsar-se en el treball que Elena del Rivero realitza des de fa vint anys. Un procés que conforma *L'arxiu de la pols* i que només es pot entendre des d'una història personal i col·lectiva, des d'una escriptura en el temps que es desvela a partir d'una biografia que exigeix nom i essència des de l'anonimat. Una acció que es nodreix d'allò poètic i exalta la vulnerabilitat.

Elena del Rivero, *DUST*, 2013. Gelatina de plata virada al seleni, 27,9 x 35,56 cm. Cortesia de l'artista

1. Agamben, Giorgio. *Desnudez*. Barcelona: Anagrama, 2011, p. 61.
2. Merini, Alda: *Delito de vida. Autobiografía y poesía*. Madrid: Vaso Roto Ediciones, 2018, p. 49.

Elena del Rivero ha sabut parlar amb la memòria des de gests tan simbòlics com introduir les mans en la pols que trobà al seu estudi després dels atemptats. La llar d'Elena del Rivero estava situada just davant les Torres Bessons, passaren mesos fins que hi va poder tornar. No sols els objectes que conformen l'espai domèstic estaven coberts de tota mena de reblum, també el seu treball, les seves obres, la majoria de paper, estaven destrossades. Capes de pols i milers de cartes que havien volat des de les torres al seu estudi després de l'explosió.

Pols, molta pols. No ruïna, enderrocs: aquesta distinció és important per entendre com Elena del Rivero s'ha apropiat a una sèrie de materials trobats. Ella ha aconseguit que els enderrocs, quelcom que s'hauria abandonat en un desballestador sense més ni més, es convertesquin en ruïna, i que puguin envellir i puguin ser memòria i escriptura. Això és el que avui forma part del conjunt de materials que Elena del Rivero i Mateo Feijóo han disposat en el projecte «L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*».

El resultat és la suma de processos diversos que s'han materialitzat a través d'obres com *[Swi:t] Home: A CHANT* (2001-2006), una cascada de més de vuit metres construïda amb fragments de les cartes que volaren des de les torres a la casa-estudi d'Elena del Rivero. Fragments cosits a mà, embastats amb una gran delicadesa i cura en una gasa de tarlatana. Entre els trossos diversos s'entreveuen perles i fils, que ens mostren el temps sense temps, vertical, l'únic que eleva, no enfonsa, i que s'inscriu resilient en contra del temps lineal i del progrés: «Casa. Forat. Es desprenen fils negres del nucli de llum. Forat celeste de temps trencat en el lloc. Cants i adobs des de la necessitat de trobar, de trepitjar allò que va ser. Un lloc. L'or és el que ens encega, el que ens tanca. La seva pols és una màscara d'agulles que ens dona la possibilitat de ferir-nos en fer. Sutura i oblit [...] El pas del temps en la llum. En l'única llum. La llum que es trenca a la llar».³

3. Balsach, Pepa. «Agujeros celestes». *El archivo del polvo*. Elena del Rivero. Madrid: Caniche Editorial, 2020, p. 17.

[Swi:t] Home: A CHANT es presentà per primera vegada el 2008 a la Corcoran Gallery de Washington D. C. Dos anys després, coincidint amb el desè aniversari de l'atemptat, es presentà al New Museum de Nova York. Ara, coincidint amb el vintè aniversari, l'obra viatja a Palma, es desplaça en el temps i en l'espai. No només interessa moure i deslocalitzar, interessa assenyalar altres latituds malmes. L'arxipèlag Balear és, des del mar Mediterrani, un lloc de cruïlla i trobada de cultures, de comunitats diverses. Així ha estat al llarg de la història i així s'erigeix avui, entre Àfrica, Europa i l'Orient Mitjà. Sortir fora de l'àmbit americà és pertinent i necessari, perquè tornar a mostrar aquest treball és reconèixer que les ferides continuen obertes, com ja ho estaven abans del 2001. La intensitat i la realitat de què ens parla no és la que envolta els mitjans informatius, ni de llavors ni d'ara.

L'atemptat va ser fruit, com els altres que vengueren després i com els conflictes que el precediren, dels ínfers del capitalisme, però el projecte s'eleva en col·locar al centre la humanitat. Amb cada sargit, Elena del Rivero inscriu i guareix el temps compartit. Els seus rastres contenen temps malmesos per un present delirant i impenetrable, un present que segueix essent nostre. Per això, vint anys després, el treball continua afavorint comunitat, diàleg i llar compartida. Una cascada de lletres anònimes, espais foradats pel temps. Un temps que coneix el desmemoriament. Un temps que no té ni principi ni fi, sols un prosseguir latent, impregnat de desídia. La condemna de la desaparició és contestada amb força mitjançant el buit i l'espai que cerquen ser record. Així desafia l'oblit Elena del Rivero, desafia la mirada i la consciència... La sala central és força centrífuga, alguna cosa batega, fort, molt fort, i a pesar de la barreja de músiques i sons, el silenci s'imposa. És com si el so ens mantengués dempeus per no cedir davant el pes del silenci. Tantes veus callades cada dia, destrossades, aconsegueixen dir, ser llum a través dels seus forats. La cascada de cartes i el so s'agermanen i esdevenen paràbola no només de Nova York,

París o Barcelona, sinó de tots els territoris que han estat ultratjats, de tots els llocs en els quals l'única destrucció cerçada era la de la llar.

Als espais del museu s'instal·laran algunes obres que formen part de l'ecosistema personal que l'artista ha anat creant al llarg d'aquests anys, des de *DUST* (2001-2009), que reuneix part de la pols que inundà casa seva, fins a alguns dels vídeos que realitzà al voltant de l'11 de setembre —*Nu descendant an escalier and returning, as well* (2002-2013) i *Ground Zero* (2011)—. A la darrera sala es presenten les *Nine Broken Letters* (2004), escrites durant nou dies consecutius d'insomni, estat provocat pel fet de no poder tornar a la llar. Per crear-les s'inspirà en les *Florentine Nights* de Marina Tsvetàieva, de la mateixa manera que, anys més tard, mentre sargia fragments de paper al nou estudi, l'acompanyaren melodies de veus negres com Billie Holiday o les potents composicions de Lawrence D. «Butch» Morris, el músic que va compondre *Bring Light* (2006), una peça sonora que ha acompanyat totes les presentacions de la instal·lació *A CHANT. Bring Light* ens obre un nou estadi relacional en què l'acompanyament i la col·laboració són el motor creador, ja que la peça es va compondre a partir de registres de l'artista a la Zona Zero en diàleg amb composicions de «Butch».

Aquestes esferes concèntriques continuen obrint-se a partir de noves col·laboracions. D'una banda, la intervenció que el grafiter OVAS ha duit a terme en un dels murs del museu, on es disposen alguns dels seus *collages*, realitzats arran de les manifestacions del Black Lives Matter, enfrontats a les *Nine Broken Letters*. D'altra banda, esdevenint estendard del present i reivindicant la necessitat d'alçar la veu i ser revolució domèstica, s'ha portat a terme una acció col·lectiva mitjançant la recol·lecció de desenes de draps de cuina que han arribat de tot el món. Draps heretats de les padrines, draps usats, draps, al capdavant, que procedeixen d'espais privats i de cures, i que passen a ser col·lectius, públics.

La darrera intervenció té lloc a les garites defensives de les murades, a través de les quals ondegen grans banderes blanques en què s'ha escrit la paraula MOTHER. Paraula que conté, de manera intrínseca, cura, altruisme i atenció.

La força del projecte rau en la seva atemporalitat, en la seva contemporaneïtat i en la seva vigència. És, potser, unint tots els fragments, no només de cartes, sinó de temps i espais, un homenatge i una reivindicació a totes les dones que segueixen en llocs oprimits com l'Afganistan, l'Iran, el Senegal o Nigèria, entre molts altres.

«L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*» és el projecte en què Elena del Rivero treballa des de fa vint anys, però les capes que el componen formen part de molts dels seus processos anteriors, en els quals l'escriptura, la correspondència i allò domèstic estableixen un trident de força natural. A pesar de tot, aquests anys són la suma de saber-se part d'una comunitat que s'intenta fer desaparèixer i invisibilitzar. Per tot plegat, presentar l'arxiu complet des de Palma és pensar en les conseqüències que a partir de l'atemptat s'han continuat prodigant. L'atemptat fou el primer de molts altres al segle XXI, i això canvià el rumb de la història i el pensament contemporani, i va ser, també, el naixement de noves amenaces, però no oblidem que les llavors ja s'havien plantat. Aquests treballs proposen i projecten altres maneres de veure i de pensar en comú. Des del gest nu i radical es desafia la normativitat, l'estructura patriarcal que ordena, cosifica, calla. Des de la poètica del fragment i la immaterialitat del so es conjuga un nou univers en el qual la paraula torna a ser. Anomenar sense individu, construir en comunitat: MARE.

L'ARXIU DE LA POLS: AN ONGOING PROJECT

Mateo Feijóo

Per al filòsof francès Jean Baudrillard «l'ensorrament de les Torres Bessones és l'esdeveniment simbòlic per excel·lència. L'esfondrament d'aquestes torres és una imatge de la fragilitat de la gran potencia mundial i de la seva fractura interna. Les torres encarnaven —trionfalment— aquest símbol, i l'encar-nen negativament ara pel seu final dramàtic, que s'assembla d'alguna manera a un suïcidi». Aquest esdeveniment, únic en l'era recent, no ha deixat de generar reverberacions, com si es tractàs d'una acció geològica. El llibre *Principis de geologia*, de l'escocès Charles Lyell, publicat en tres volums entre el 1830 i el 1833, planteja que els canvis experimentats a la superfície de la terra en el passat continuen tenint efectes en l'actualitat. D'alguna manera, el present és la clau per entendre el passat.

Podríem dir que l'obra d'Elena del Rivero «L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*» és la clau que ens permet interpretar les marques provocades pels humans sobre la superfície de la terra l'II-S. Una tragèdia pública que té lloc a la porta de la seva casa/estudi, situada en el número 125 de Cedar Street. Aquest fet presenciats per tot el món es converteix en una tragèdia privada per a molts. Partint d'aquesta premissa, Elena del Rivero es demana com pot fer visible el drama humà i traslladar l'experiència personal al terreny d'allò públic. La seva proposta parla d'un patiment comú, de com l'ona expansiva no para. «Els humans deixen la seva marca, i la terra la porta en si mateixa com un arxiu».¹ Elena del Rivero ordena en un arxiu viu materials de rebuig, per això podríem dir que «L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*» és un projecte ecològic que recicla restes, empremtes, fragments, destrosses..., però és també un projecte cobert de terra, brutícia, pols i mort.

1. Parikka, Jussi. *Una geología de los medios*. Maximiliano Gonnet (trad.). Buenos Aires: Caja Negra, 2021.

Elena del Rivero obté, després dels atacs a les Torres Bessones, uns permisos especials de la policia per accedir a casa seva, des d'on, cada dia durant sis mesos, recull materials, fotografia, enregistra en vídeo i realitza accions performatives en solitari, fins que el Departament de Sanitat de la ciutat de Nova York precinta l'edifici per restaurar-lo i descontaminar-lo l'agost de 2002. Però la relació amb els materials recollits, amb els fragments/empremses d'un passat immediat, comencen a generar en Elena del Rivero algunes preguntes: Què significa «transmissió»? Què suposa emmagatzemar en un context material fragments d'un desastre provocat? La catàstrofe havia commocionat la terra sota els seus peus i transformat la història. Aquest era el moment d'estudiar, d'analitzar les diverses capes, de relacionar i d'interconnectar, d'idear sistemes de relació.

Durant els vint anys següents Elena del Rivero no deixa d'enfrontar-se als materials, a les causes que encara actuen avui en dia com a resultat d'una acció passada. Per això aquest projecte és un treball que s'ha estès en el temps amb dues mirades fonamentals. La de l'artista com a observadora dels esdeveniments, que enregistra fets i certifica situacions; i una altra mirada íntima i interpretativa que genera peces com les *Nine Broken Letters* i molts dels vídeos en què esdevé protagonista. *Nu descendant un escalier and returning, as well*, un exemple clar d'homenatge a l'obra de Duchamp, una relació simbòlica en clau contemporània.

Una sensació de fragilitat recorr les peces i fa palesa la possibilitat de la catàstrofe.

«la meva veritat és una resplendor que colpeja el cel»²
cada cop teu és un cos abatut em trepitgen els profetes
oferesc el meu taló a les serps el meu bàcul com el bastó
de Tirèsies tots els cecs saciaran la set amb la meua llum

2. Szymborska, Wislawa. *El gran número. Fin y principio y otros poemas*. Madrid: Hiperión, 2010.

[Swi:t] *Home: A CHANT*, una peça fonamental en aquesta instal·lació, es construeix amb els 3150 fragments de paper que inundaren la casa/estudi d'Elena del Rivero, i que ella, en una tasca arqueològica, recuperà, netejà, catalogà i fotografia, sense saber del cert què en faria; però d'alguna manera donava significat i valor a petits fragments de paper aparentment inútils. Habilitava els resquills resultants d'un moviment de dimensions colossals, l'especificitat material de cada fragment de paper rescatat deixava de ser un concepte abstracte i, una vegada catalogat, adquiria, de nou, valor en l'estructura de les coses que configuren el món que coneixem.

Quan ens situam davant la instal·lació de «L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*» sentim alguna cosa estranya, un caràcter de xoc, quelcom inquietant, sorpresa, però al mateix temps hi ha moviment, un efecte circulatori del qual emana fluïdesa, pes, lleugeresa. Possiblement tot plegat és fruit de l'exposició de tantes hores de treball en solitud i intimitat, d'emocions abocades en cada peça. Aquesta instal·lació s'escampa per Es Baluard Museu, defuig l'anàlisi tradicional del context que ens ve donat per l'espai, no hi ha cap convenció pactada. Cada peça forma un tot que s'estén davant nosaltres en plans diferents, des de la vertical fins a l'horitzontal, la mirada viatja des d'angles diversos, els nostres cossos han d'adaptar-se a les formes, als volums. L'obra que es presenta aquí no és esmunyedissa, ni polida, fuig de la banalitat esteticista que contamina tot el que ens envolta, per això apareix la fissura, els plecs són infinits, i l'espectador ha de detenir-se, enfrontar-se a la profunditat del buit.

en la clivella de cada mà
en el plor de cada orfe
... la collita arrasada

en la memòria de cada cos
en cada boca que cerca el pa
sempre la fam insaciable

En la cultura occidental l'arxiu s'inscriu en els nostres hàbits, en tot allò que mostra comprensió sobre nosaltres mateixos i es relaciona amb les restes que acumulam.

Contràriament a la *performance*, que és efímera, l'arxiu es revela com a «guardià dels orígens», «vigilant de l'ordre». Però aquest arxiu té una singularitat, no està tancat, no ha deixat de generar obra nova ni de reinterpretar els elements excavats de la tragèdia. Elena del Rivero restaura el passat amb cada peça nova. El títol «L'arxiu de la pols» és de l'intel·lectual i científic Warwick Anderson, a qui Elena del Rivero va conèixer a la residència de la Rockefeller Foundation a Bellagio, Itàlia, el 2005. Elena ideava un arxiu amb tot el material reunit i sabia que la pols era un element present molt important en el discurs d'aquest treball, i Warwick, que ho entengué perfectament, ideà la definició d'«un arxiu de la pols» en relació constant amb «un arxiu de mort». «El nostre dol consisteix sempre a intentar ontologitzar restes, a fer-les presents».³

la immensitat és efímera com l'ombra que cobreix
els pètals a la vora del llac
el vent s'emporta cada gest escrit en el silenci de la pols
els desitjos suspesos muts sobre l'oceà
igual que l'èxtasi ni cos ni memòria
sols perdura l'abstracció de l'infinít

Es Baluard Museu, com a espai públic dedicat a l'art contemporani, genera una responsabilitat immediata amb la comunitat artística i amb els espectadors que cada exposició atreu. Aquest imaginari, que ha de ser present, crea un capital simbòlic en el règim temporal i efímer sobre el qual es construeix cada projecte expositiu o instal·latiu, com en el cas de «L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*». El cub blanc és una realitat històrica present, amb una gran complicitat higiènica que hem de posar en dubte pel fet d'haver-se assumit sense gairebé cap qüestionament. En aquesta instal·lació no

3. Anderson, Warwick. «Archivo de polvo u otros hidrocarburos». Angélica Márquez-Osuna (trad.). *El Archivo del Polvo*. Madrid: Caniche Editorial, 2020.

deixam que el context s'imposi, cada obra és una construcció necessària per a una aproximació adequada al treball, ple de possibles lectures i subjectivitats. Com a curador planteig aquest projecte com un exercici d'escriptura en moviment, cada peça genera una relació espacial i temporal amb el visitant, una escolta i una atenció que implica prendre decisions, assumir el grau de compromís adquirit envers l'obra. Com diu Lawrence Weiner, «si comprens l'obra, la posseeixes». La trobada entre el visitant i la instal·lació hauria de pensar-se com una pràctica de l'impossible, viure aquest moment únic com una construcció del cos performatiu de cada individu. Un cos desitjós de percebre, d'experimentar el més enllà de la vida automàtica que ens imposa «el progrés moral que equival a l'eliminació de tots els altres sistemes de valors que no són el nostre».⁴

Activar un espai, un territori, implica una connexió entre cossos i afectes, en aquest cas potenciant la memòria i els imaginaris col·lectius. «D'aquest procés en sorgeix un lloc nou, que passa a superposar-se a allò recordat i a allò imaginat. Aquest lloc nou l'habitarà tothom, pertanyerà a tothom perquè s'ha construït en comunitat».⁵

són les hores del cobalt	caminants abrutsats per la llum del desert
boca avall en la vertical del dia	ja no queden agulles per embastar tanta por
el caprici dels sords	per què ningú no se sent bé?

«L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*» forma part d'un ecosistema: l'ordre i la cura són fonamentals en la construcció d'aquesta instal·lació. La memòria com a coneixement d'uns fets rellevants que s'interpreten des de l'experiència i la

4. Baudrillard, Jean. «Réquiem para las Twin Towers». Conferència de la IX Biennal d'Arquitectura Internacional, Buenos Aires, 2002.

5. Halac, Gabriela. *Espacios revelados. Prácticas artísticas en territorio*. Córdoba, Argentina: Ediciones DocumentA/Escénicas, 2020.

saviesa d'Elena del Rivero. Així, «L'arxiu de la pols» es presenta com una peça fecunda que integra altres organismes, que pol·linitza, i per això brollen constantment peces que dialoguen, que provenen d'altres mirades, d'altres afectivitats. Interdependències d'un sistema complex de relacions. Amb un escenari moral que trontolla, l'obra d'Elena del Rivero es rebel·la contra l'estatisme institucional i traspasa els orificis del museu, «els forats celestes» que proclama Pepa Balsach acullen pals, draps de cuina expulsats, donats, recollits, banderes que criden davant el Mediterrani l'abandonament, el saqueig, l'orfanat.

El dins i el fora es troben units en aquesta instal·lació, de la mateixa manera que l'espai públic es converteix en privat amb la mirada de cada espectador, que obre un territori mai no explorat en el qual habiten el perill i la innocència. El cos com a categoria d'acció social i política en relació directa amb l'obra de l'artista.

Va ser l'escolta el que possibilita que Elena del Rivero s'adonàs que tenia just al davant el material necessari per contar el testimoni de la història no oficial. Amb aquesta instal·lació se'ns revela la història personal, subjectiva, pròpia de l'artista i de cada un de nosaltres, i així integra nous «portadors de significat» als esquemes preceptuals ja existents.

«L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*» recull l'eco de totes les crides que ens colpeixen. Què més haurà de suportar la pell? «La meua paraula encara no trasllada muntanyes, i el que he dit no ha arribat als homes. Certament jo m'he dirigit als homes, però no hi he arribat».⁶

alienes al plor dels pobles emigren les aus estacionals
el vent empeny els seus cossos lleugers a través del cor del desert
la pols oculta la gran batalla entre Caïn i Abel
com si fossin fòssils dormen les profunditats abissals
un dia emmudiran els galls igual que s'extingeixen els astres

6. Nietzsche, Friedrich. *Así habló Zaratustra*. Madrid: Busma, 1988.

Elena del Rivero no ha deixat de fer peces amb els materials recollits a la seva casa/estudi després de la destrucció provocada l'11-S, principalment en les seves pintures i postals penjades a les parets. Podem dir que ara mateix Elena del Rivero segueix construint peces noves de la sèrie «Memory I», presentada per primera vegada aquí, en l'ecosistema de «L'arxiu de la pols». Les experiències que visqué l'artista durant les revoltes del SOHO de Nova York, amb motiu del Black Lives Matter, foren de nou una font d'inspiració per a ella: cada matí posava a la motxilla els *collages* més recents i els instal·lava directament sobre les planxes de fusta grafitjades que s'havien instal·lat per protegir els aparadors de les botigues. En aquest context fotografiava el treball, i així relacionava l'atac terrorista de l'11-S amb l'últim moviment per la lluita dels drets civils als Estats Units. Accions com aquesta converteixen «L'arxiu de la pols» en un projecte viu en evolució constant.

Elena del Rivero, *Autoretrat*, 2002 (fotograma del vídeo).
Cortesia de l'artista

Elena del Rivero, *L'arxiu de la pols*, un dels diversos llibres amb retalls de diaris de 2001-2003. Cortesia de l'artista

Elena del Rivero cosint i apedaçant fragments de paper recollits al seu estudi per unir-los després a la tarlatana a *ACHANT*, 2004. Localització: Tompkins Square Park, East Village, Nova York

Elena del Rivero, *[Swi:t] Home: A CHANT*, 2001-2006 (vista de l'exposició en Es Baluard Museu). Instal·lació. Papers trobats, apedaçats i cosits en una gasa de tarlatana, dimensions variables. Obra instal·lada acompanyada de la peça sonora *Bring Light*, 2006, composta per Lawrence D. «Butch» Morris. Cortesia de l'artista

EL 11-S: EL TOMB DEL NOSTRE TEMPS

Carmen C. Santesmases i Jorge García García

Durant l'últim quart del segle XX es va produir un creixement paral·lel del fonamentalisme islàmic i de les aspiracions nord-americanes per dominar els recursos a l'Orient Mitjà que arribà al límit amb els atemptats de l'11 de setembre de 2001. El canvi en l'estratègia del terrorisme internacional fou un reflex fidel de la lògica del nostre temps.

El segle XX afrontava la darrera etapa amb un horitzó dividit com a resultat de les intervencions de la Unió Soviètica i els Estats Units en països com Grècia, Corea, Egipte, Cuba, el Vietnam i el Pròxim Orient. La fi de la guerra freda es resolgué amb una Europa polaritzada els murs de la qual començaven a diluir-se i on el capitalisme es proclamava vencedor. Això no obstant, les intervencions per part del govern nord-americà no acabaren amb la fi de la guerra freda. Emparats per la legitimitat de qui guanya la guerra, persistiren en un conflicte pel control del Pròxim Orient.

A la guerra entre l'Iran i l'Iraq (1980-1989) —contemplada en el marc de la guerra freda— els Estats Units donaren suport a l'ocupació iraquiana de Saddam Hussein a l'Iran, on s'havia alçat una revolució contra el xa. No obstant això, al llarg de l'enfrontament saltaren d'un bàndol a l'altre i provocaren el debilitament d'ambdós. La contesa es va resoldre sense un vencedor clar. L'any següent, a la guerra del Golf (1990-1991) autoritzada per l'Organització de les Nacions Unides (ONU), un conjunt de trenta-quatre països liderat pels Estats Units s'enfrontà a l'Iraq amb motiu de la invasió de Kuwait per Saddam Hussein.

Des dels anys vuitanta els Estats Units contribuïen al rearmament ideològic i estratègic d'Al-Qaeda mitjançant camps d'entrenament en territori afganès, inversions armamentístiques en grups talibans, successives campanyes de

desinformació i el rebuig dels tractats internacionals.¹ Tot plegat provocà un tomb enorme, una part essencial del qual fou l'atemptat a les Torres Bessones (2001), amb Osama bin Laden al capdavant d'Al-Qaeda. Aquest atac suposà un punt d'inflexió històric.

A partir d'aquest moment els Estats Units preparen una invasió a l'Iraq (2003-2011), sota les acusacions (falses i després desmentides pel govern) de tenir armes de destrucció massiva. Digueren que volien derrocar Saddam Hussein, alliberar el poble iraquià i establir un sistema democràtic. Tanmateix, la invasió es desvelà com una estratègia per posar en marxa tota la maquinària armamentística nord-americana i demostrar que l'ordre mundial es pot restablir en benefici seu mitjançant un desplegament militar com el que feren. Per a l'administració nord-americana, la guerra s'havia convertit en un instrument per arribar als estats d'excepció i contribuir amb més despesa pública en defensa, en detriment de la despesa social. Així, dirigien la riquesa nacional cap a les empreses armamentístiques i la indústria petroliera per acabar convertint l'Iraq en un client dependent de la producció nord-americana.²

Una de les herències sens dubte més significatives de la guerra freda que marca el discurs polític dels Estats Units, amb la caiguda de l'URSS i l'atemptat de l'11 de setembre, és la conceptualització de l'enemic com una entitat física, sia una persona (Bin Laden), un estat (l'Iraq o l'Afganistan) o una bandera.

A partir del 2001, i arran de les successives intervencions dels EUA a l'Iraq i a l'Afganistan, es posa en evidència que la lògica dels atacs canvia, a la vegada que ho fa l'estratègia del terrorisme i la seva reacció. Exemples com l'11-M (2004),

1. Stone, Oliver; Kuznick, Peter. *La historia silenciada de Estados Unidos*. Amado Diéguez Rodríguez (trad.). Madrid: La esfera de los libros, 2015.

2. Lakoff, George. *Puntos de reflexión. Manual del progresista*. Judith Wells (trad.). Barcelona: Península, 2008.

els atemptats de Londres (2005), Nantes (2014), *Charlie Hebdo* i Bataclan (2015), o Londres, Barcelona i Jakarta (2017), assenyalen precisament un terrorisme que ha anat canviant la manera d'aparèixer davant el món.

No obstant això, la deslocalització dels terroristes de cap a cap del globus participa del tomb que es produeix tant en l'organització terrorista com en les polítiques que hi reaccionen. Els terroristes ja no són subjectes externs, s'han educat i format en els països on atempten. Aquest fet es troba rere alguns eslògans, com ara: «estam envoltats» o «estan entre nosaltres». El terrorisme es fa sentir com un fantasma que ens envolta nit i dia. Una ombra, la d'aquest fantasma, que serveix per justificar no només la pitjor de les guerres en extrems geogràfics fora de les fronteres europees —a les quals acudeixen convertits en refugiats—, sinó que també serveixen per normalitzar i acceptar els dispositius de seguretat tecnològica més desenvolupats, que posen preu a la privacitat individual i sobretot a la convivència.

L'escenari després d'aquesta tràgica inauguració del segle té una doble cara. En primer lloc, el terrorisme fonamentalista islàmic és un fet comprovat a pesar de les diverses metamorfosis organitzatives i les importants derrotes en enclavaments geogràfics concrets, com ara Raqqa: el perill existeix i persisteix. En segon lloc, és un fet consumat també que les polítiques d'ingerència internacional nord-americana, a la vegada que els seus còmplices directes i aliats tàcits, han deixat una xarxa espantosa de cossos sense vida a la mar Mediterrània.

La coincidència històrica entre la recrudescència del terrorisme i la seva dispersió adquireix una escala global. És impossible geolocalitzar un pretès enemic que ja no és extern, sinó intern a les nacions, ja que algunes vegades qui atempta ni tan sols ha conegut *terra santa*, o només ho ha fet en algun moment de la seva formació. Aquesta situació coexisteix amb la lògica de la fluïdesa i l'hiperconsum que ens presenta l'últim escenari de la globalització i la revolució tecnològica.

Si és cert que aquests dos factors es retroalimenten, no significa que un provoqui l'altre, tot i que ambdós puguin agreujar les seves estratègies de manera recíproca. Ambdues lògiques redueixen els llocs històrics de convivència a espais aliens a qualsevol possible relació o ocupació humana. Els empobreixen mitjançant polítiques que sacrifiquen la llibertat en favor d'una seguretat que exigeixen no només els atemptats monstruosos, sinó les menyspreables intervencions exteriors.

Aquest terror tan difícil de localitzar és el que autolegitima la militarització permanent dels espais a totes les parts del mapa, la qual impossibilita d'arrel tota identificació amb aquest territori en estat de tensió permanent. Al seu torn, avui en dia passam d'ocupar llocs en què esperam construir un referent amb el qual identificar-nos, a ocupar ja aquests *no-llocs*³ com a simples usuaris o consumidors.⁴ Ambdós factors convergeixen en la desintegració del teixit convivencial dels espais que habitam diàriament.

La tensió entre la seguretat i la llibertat és entesa pels governs occidentals com una relació en la qual a mesura que emergeix necessàriament la primera, se submergeix inercialment la segona. S'entén que no poden conviure. Mentre les guerres a l'Orient Mitjà són una constant, Occident pateix el terrorisme de manera intermitent. No obstant això, són els nostres dispositius d'alerta màxima els que ens submergeixen en una sensació de perill constant.

És fonamental entendre que la guerra i el terrorisme, sense perjudici de quin dels dos esdevengui abans, tenen motius econòmics, tècnics i fonamentalistes, per tant, ideològics. Però una vegada consumats els fets, el resultat és un desmembrament de l'espai comú. Una situació en la qual aquells que s'autoproclamen líders de la gestió i l'arquitectura

3. Augé, Marc. *Los no lugares. Espacios del anonimato*. Margarita N. Mizraji (trad.). Barcelona: Gedisa, 1993.

4. Nates Cruz, Beatriz. «Lugar, no-lugar». *Diccionario de relaciones interculturales, diversidad y globalización*. Ascensión Barañano (coord.). Madrid: Editorial Complutense, 2007.

de l'anomenat món civilitzat enfront del terror i el desastre són autèntics productes i corresponsables del mateix desmembrament.

La deslocalització del terrorisme i la transformació de l'espai urbà que provoquen les polítiques de seguretat pública a partir de l'11-S trenquen aquells llocs en els quals la societat organitza els seus valors, on esdevé la possibilitat de l'escriptura social de l'espai per part d'aquells que l'habiten. El teixit de la nostra experiència queda reconfigurat, alhora que les seves diverses localitzacions resten desancorades del context cultural que les va fer possibles. La guerra només ens deixa pols: infecta civilitzacions, posa preu a la terra i als seus recursos, escup humans envers fugides fatals i desintegra l'esperança de transformar els espais locals en contextos ideals i materials d'identificació cultural i social.

Bibliografia

- Amirian, Nazanín; Zein, Martha. *Irak, Afganistán e Irán, 40 respuestas al conflicto en Oriente Próximo*. Madrid: Lengua de Trapo, 2007.
- Augé, Marc. *Los no lugares. Espacios del anonimato*. Margarita N. Mizraji (trad.). Barcelona: Gedisa, 1993.
- Barañano, Ascensión; García, José Luis; Cátedra, María; Devillard, Marie J. (ed.). *Diccionario de relaciones interculturales, diversidad y globalización*. Madrid: Editorial Complutense, 2007.
- Deleuze, Gilles; Guattari, Félix. *Mille Plateaux: Capitalisme et Schizophrénie 2*. París: Les Éditions de Minuit, 1980.
- Habermas, Jürgen. *La inclusión del otro: estudio sobre teoría política*. Juan Carlos Velasco Arroyo i Gerard Vilar Roca (trad.). Barcelona: Paidós, 1999.
- Lakoff, George. *Puntos de reflexión. Manual del progresista*. Judith Wells (trad.). Barcelona: Península, 2008.
- Ramonet, Ignacio. *Irak, historia de un desastre*. Lluís Miralles de Imperial (trad.). Madrid: Debate, 2005.
- Stone, Oliver; Kuznick, Peter. *La historia silenciada de Estados Unidos*. Amado Diéguez Rodríguez (trad.). Madrid: La esfera de los libros, 2015.

NINE BROKEN LETTERS¹

Elena del Rivero

Carta #1

7 de novembre, a la nit

Vegeu l'encantada nit, amiga del malvat;
com un còmplice a pas de llop, ve; el cel
com una gran alcova lentament es tanca,
i impacient es transforma en una fera l'home.

Charles Baudelaire, *Les flors del mal*

L'habitació és buida. La llum es va esmoreint i plor perquè no estam junts. Estic sola, sense saber què passarà. Intent oblidar per poder entendre aquest espai on es produeixen les nostres trobades. Fa molt de temps que no sé res de tu. Se senten animals a la llunyania, cerquen alguna cosa que no poden trobar. Com jo, que cerc i no trob.

Una campana se sent al lluny, sona el telèfon, ara tot és silenci.

Record quan ens coneguèrem. Ara ets tan lluny. Et record com quelcom lleuger i subtil, envoltat d'art; se'm posa la pell de gallina quan pens en aquella primera trobada. Feia fred fora, fred d'hivern, no me'n record molt bé, però em trobava a gust.

Es fa de nit com totes les nits. En sé poques coses, de tu, i les poques que sé són molt confuses, no sé què em vols dir, tot sembla inconnex. Com els crits dels llops en fer-se fosc, crits que no entenc, o les cançons dels ocells, melodies i cants que no comprenc.

M'endins en la nit sense tu. Et sent a prop, estàs absent, però sempre present, una part de mi sense tu saber-ho. Ets a la meva vida?

Ens trobam en aquest espai entre la consciència i el son, l'entre-son. Tu, que ets tot sentiment però mai no ets al meu costat. Gairebé no he tocat les teves mans, però sempre són als meus somnis, a la nit, en l'obscuritat, sempre amb mi fins i tot quan sé que no hi ets.

1. Transcripció dels textos que pertanyen a l'obra d'Elena del Rivero, *Nine Broken Letters*, 2004.

I ara que no som la que era, i que no tenc cap lloc on trobar-me, tu encara hi ets, secret i amagat, només tu, però no sols perquè jo encara som dintre teu, company solitari que no sap on som. A trenc d'alba, quan arriba el dia, desapareixes abans de reconèixer-me; com els llops que fugen quan apunta el dia, tu també em deixes.

Et desitj com tu a mi, però pertanyem a llocs diferents i per això ens trobam a entrada de nit, quan tot és penombra i els sentiments són com els dels animals que oloren allò que els atreu. Sent llavors un desig ardent i la urgència implacable de ser posseïda.

La química de les meves pastilles reacciona contra els meus desitjos i sense poder controlar-me els impulsos caic retuda als teus braços.

I desapareixes.

La nit, les estrelles, la pell, tu i, més enllà, l'espai on et trob als meus somnis, les teves dolces abraçades i la teva calidesa insaciable. La pell, l'olor i els desitjos que ens mantenen vius com animals que recerquen en silenci, rondant silenciosament.

On seràs?

Carta #2

Nits salvatges, nits salvatges!

Si estigués amb tu
serien les nits salvatges
el nostre luxe!

Emily Dickinson

Acaba el dia i, una altra vegada, intent ordenar l'habitació per començar a escriure't de nou. Regna molta pau en aquesta cambra on irremeiablement ens trobam cada nit i els moviments es fan lents.

La lluna nova s'esmuny darrere un edifici, encenc una cigarreta i la veig desaparèixer mentre not la terra girar sota els meus peus. Sent els llops i altres animals que ploren a la lluna. *La biche brame au claire de lune et pleure à se fondre les yeux*. No plor, tan sols et trob a faltar: tu, que ets tan espantat i tan estoic, que penses una cosa i després en vols una altra, per què? Ho sé tot de tu, però m'adon que no en sé res. M'aterreix la teva ferocitat i la teva set, i em sent

vulnerable davant teu, però segueix cercant els teus ulls, que sé que cerquen els meus.

Només vull ser qui som i així ser desitjada. Quan estic davant el tauler d'escacs sempre escull les peces blanques, però quasi preferesc les negres, perquè són sensibles al meu joc i no em mostren la seva estratègia.

Ets tan dolç, i tan entranyable, la teva estimació, la teva timidesa, el teu estar sempre als núvols. Fuges quan creus que m'acost massa. I continues movent-te en la nit, amb mi, sense rumb i despreocupat, però al mateix temps tibant, sempre intentant fugir de tu mateix. No veus el que tens al davant. Som aquí, i et mir perquè la nit et porta al meu costat. Desapareixes quan arriba el dia, però tornes la nit següent. Sempre al meu costat a la nit, desaparegut durant el dia, una vegada i una altra. I així estam junts nit rere nit rere nit rere nit, sense cap esforç ni cap compromís, sense plans, en llibertat i sense fer cap pregunta.

Els animals nocturns comencen a voltar entre els arbres. Els ador, perquè m'indiquen que ets a prop i m'avisen que ets a punt d'arribar. Tu pertany als meus somnis, i com que és als somnis on ens trobam, estarem per sempre junts.

Potser és el passat o el present, no ho sé, però sí que sent que res no és real. Només existeix una manera d'estar entre infinites possibilitats i quasi preferesc estimar un home o una dona, vell o jove, que pretendre ser una altra que no som. Però sempre et trob al meu costat, per recordar-me que et pertany a tu, i només a la nit.

Passen els dies i no sé on ets. Com un riu, corres cap a altres paratges, viatges a llocs on no m'atreveix a anar perquè em fa por trobar-te. Només em sent segura en aquesta habitació buida. Em fa por sortir al carrer a la nit, plena de llums, perquè tem trobar-te i que els llums facin malbé la imatge que tenc de tu.

I ets amb mi cada nit, en la penombra, els llops udolant, la pell de gallina, tremolant, i el cos preparat per ser posseïda. Galop sobre un cavall que desapareix enmig de la boira sabent que tornaràs a entrada de nit. Sí, tornaràs per omplir aquests somnis salvatges en els quals m'endins amb la química de les pastilles mentre m'esmuny cap a aquest lloc desconegut i sense nom.

Carta #3

A causa de la concentració (tensió),
sobtadament i amb violència
em vaig endormiscar.

Marina Tsvietàieva, *Nits florentines*, carta IX, 9 de juliol, mitjanit

Silenci, alguna cosa és a punt de passar. Sense saber per què, les coses al meu voltant es comencen a moure, canvien de lloc, lentament desapareixen i, de sobte, no trob res: han volat. Tanc els ulls i em deix dur. Sur dins un núvol preparada per abraçar tot el que ha d'arribar.

Per primera vegada sent que no vull estar sola.

Avui la lluna estava en fase de quart creixent, però quan he mirat el cel no l'he trobada, s'havia esfumat. Nit càlida, de carrers bulliciosos. Les parelles van agafades de la mà i es besen. M'imagino que la gent continua casant-se.

Tu no saps que els meus sentiments canvien contínuament, dèbil i emotiva, sempre en un fluir constant i cercant. Saltàvem d'aquí allà, ens movíem entre dues carcasses, sense aconseguir trobar-nos en la mateixa. La mar estava crispada, però no necessitàvem agafar-nos de la mà per no caure. Quan alçava la mà per agafar-te, ja te n'havies anat, a la teva barca, una altra vegada, sol.

He convertit l'espera en vocació. Em sent viva esperant i així he trobat un propòsit que cobra sentit durant aquestes nits de somni, en silenci, mentre esper copsar aquests mons que desapareixen sobtadament quan em despert durant la nit.

La teva absència inunda la meua solitud. Mai no sabràs si pateix. No, realment, no pateix. El meu desassossec no té res a veure amb el temps. Prenc consciència del meu cos i l'amor que et tenc es transforma en una realitat que em porta als teus braços. No es tracta d'anomenar, o de dir, tampoc de trobades o de partides: això són excuses per a amants que no estimen. L'amor que respir no és enlloc.

T'ador. Estim el teu somriure i la manera amb què em mires. La teva saviesa i la teva distància, el teu amor i els teus anhels. Els meus, els teus. Jo som.

La nit floreix, i l'animal que port dins es desperta i em fa mal entre les cames quan desitj ser posseïda en el somni. No puc veure't,

s'ha fet massa fosc. El cap em comença a rodar mentre continuu pensant en tu.

M'he despertat enmig de la nit. Una llum pàl·lida es filtra a través de les persianes. És diumenge i apunta el dia a Nova York. Fa fred i fa olor d'humitat, veig núvols petits pul·lular pel cel, potser porten pluja.

Hi ha poca gent al carrer, els uns aquí, els altres allà. Alguns tornen de festa, però n'hi ha d'altres com nosaltres que vagaregen pels carrers sense res a fer, sols, cercant un lloc on descansar, tot i saber per endavant que aquest lloc no existeix.

Renou callat. I, de sobte, comencen a sentir-se els sons quotidians.

Me'n torn al llit.

Carta #4

I (no creguis que som vil) no era el dolor la causa del meu silenci; era la lletjor del dolor!

Ara que ha acabat, ara t'escric.

Marina Tsvietàieva, *Cartes de l'estiu de 1926*, carta a Rilke

Desitj dues coses al mateix temps: romandre i desaparèixer.

Ets com una pedra insensible a l'aigua, t'assembles al gegant que prem un tros de formatge, el del conte que la meva mare solia contar-me quan era petita. Em toca moure a mi: NF3

El somni va agafant forma i m'allunya de la teva realitat. Sembla que t'en vas de viatge, però on aniràs si tot el que podries necessitar és aquí al teu costat? Igual que tot el que sembla art, no és art, el mateix passa amb l'amor.

Un dia desxifraràs aquest trencaclosques. De la mateixa manera que una part de l'aigua que corre per una font es perd, s'evapora, també s'evaporarà aquest amor. Potser tu també m'estimes, però no pots viure amb mi; som com dos personatges de novel·la: Marina i Boris. És cert que hi ha gent que encara es casa?

Estava a punt de telefonar-te, però em vaig aturar en sec i en lloc de fer-ho vaig encendre una cigarreta i vaig pensar en la mena de pas metafísic que estava a punt de fer i la contradicció

i l'ambivalència d'aquest pensament em trastocà la idea de qui era en aquest moment. Moc jo: KG8

Em demanà si volia una copa i li vaig contestar que esperàs fins a la propera setmana, i mentrestant continuaves bullint dins el meu cap i bategant en la meva sang. Sovint pens en tu, però el teu record es barreja amb les factures de telèfon, les trucades, el tabac i el vi. I tu, penses en mi sovint?

La Guerra. I per què no la pau?

Llegir-me? No, no et plantegis aquest problema perquè mai no llegiràs aquestes cartes. Potser sentiràs l'eco d'una veu llegint aquestes línies, línies que mai no foren escrites per ser llegides, línies que només he pogut escriure després d'una llarga espera i de nits eternes.

Rebuig i tedi. Et toca moure a tu: NFXH7

Però, per què he de florir de nou en aquesta edat madura, a través de tu, company desconegut, receptor d'aquestes cartes, mai no enviades i repletes de faltes?

Aquí torna l'animal, entre les meves cames, com una necessitat de crear que només es calmarà quan s'hagi satisfet la urgència. Llavors partiré a altres terres per poder somiar els somnis que m'abandonaren fa ja molt de temps, i de nou la química em portarà lluny, més lluny si fos possible del que mai no vaig imaginar. I quan em despertí hauré oblidat on anaren a parar aquests somnis. T'has dissolt ara i ets tot aigua.

Però tornarem a estar junts i veuràs perles que cauen per les parets, com les llàgrimes que borbollegen dels cors ferits. I hi seràs per veure-les caure i no deixaràs de parlar mentre les llàgrimes continuen caient i lliscant-te cara avall.

Quina vida tan complicada... m'urgeix arribar a tu, però tot sembla que es dissol dins l'arena. Agaf l'arena del terra i, de sobte, tenc les mans buides. Només veig una perla que s'ha amagat entre els meus dits. Una perla que no va poder fugir a la mar: tu

Torn a desitjar-te, sola.

Carta #5

Els somnis són tan lleugers
que la memòria se'ls treu de sobre fàcilment.
La realitat no ha de témer l'oblit.
És un os dur de rosegar.
Ens porta de cap,
ens pesa a l'ànima,
se'ns embulla als peus.
No hi ha escapatòria,
la realitat ens acompanya en cada fugida.
I no hi ha una estació
del nostre itinerari
en la qual no ens esperi.

Wisława Szymborska, *La realitat*, carta 5

Estimat,

L'habitació és la mateixa, enorme, sense portes, i amb una gran finestra. Un espai pràcticament buit a punt d'omplir-se de records i de somnis. Et cerc, però no hi ets. La boira és densa. No tenc paraules. No puc dir el teu nom, el cap em comença a rodar i aixec el vol.

I te n'has anat en silenci, company desconegut, te n'has anat com l'estiu que ens abandonà i ens deixà sols.

Somnàmbula, però al mateix temps conscient, sent com la nit m'envaeix, aquest moment en què el dia comença a cobrar sentit per a mi.

Corre una brisa suau com les que bufen a finals de setembre. Des de la finestra veig la gent caminant ràpidament pel carrer com si de nou tenguessin moltes coses a fer després de la tragèdia. Mentre prenc un te i fulleig el diari llegesc que les notícies del món no són bones. Preval la ignorància per tot arreu; més que pensar, prefereixen actuar. Tot és un remolí, però he de centrar-me per fer el que he de fer. El temps ens abandona irremeiablement en aquest *impasse* en què sembla impossible actuar. I arriba la nit, aquest moment en el qual emergeix l'animal que portam dintre per recordar-nos el que som, el que podríem ser i no som.

La lluna creix i també els meus desitjos. No puc tornar a casa perquè tu no hi ets. La nostra vida, tan ordinària, destrossada per

les circumstàncies. Els meus somnis estan segellats; ni tan sols ens és permès somiar, únicament tenc consciència de ser durant aquests silencis fragmentats que la nit em porta. Un vel de gasa blanca em cobreix els ulls i em transporta lentament a aquestes terres del més enllà. De sobte, tots se n'han anat. El vel es fa més gruixut amb la química. On ets? Intent arribar a tu, però al davant només hi ha l'abisme, el buit on van a parar els meus somnis. Cerc, passa el temps, fins que el regne de la nit es fa insuportable i, sense resistència, m'abandon, m'entreg, i claudic.

Què n'és d'immens aquest lloc sense nom. Veig una font que raja aigua i com la nimfa entr en el somni sagrat. Hi romanc sola. L'inconscient et continua recordant, però s'ha fet tan tard que el meu cos cedeix i sense por es fa u amb tu en un espai que no ens pertany a cap dels dos.

Una veu em diu que has tornat. Em despert i la llum es filtra per la finestra. T'has esfumat dels meus somnis, el dia és treball i el treball és dia i una vegada més em sent sense cap desig i em lliur a la rutina diària.

Crec que ja comprenc el que m'afligeix tant, no enviar aquestes cartes i, per tant, no rebre mai resposta. Amb tot, ni el temps ni la distància podran silenciar-me. Sent el mateix si som aquí o allà, però sempre esper que arribi la nit perquè és en la nit on et trob.

Algú m'ha portat margarides avui.

Ets tan dolç i pateixes tant per mi, però sempre en la distància. Ara dorms, i no pots defensar-te: aleshores t'estim.

Carta #6

En tots aquests anys només tu has habitat els meus somnis, perquè ningú més em pogué alliberar de l'encanteri.

Aurora a *La bella dorment*

Vola, vola alt! L'espai és tan immens i ple de llum, tan silenciós i tranquil que sembla que una *performance* és a punt de començar, però on són els actors?

Els verbs som i no hi som, sempre pel mig, m'enganyen, ambivalents, misteriosos.

No sé prou bé qui ets. Les teves paraules em sonen estranyes, em semblen efímeres, com si fossin flocs de neu surant en un espai inexistent. Un grapat de confeti llançat a l'aire on pren cos en una realitat que no és la meua.

No tenguís por. Estic compromesa. Quasi preferesc quedar-me on som. Però, per favor, continua enviant-me *emails*. Pots fer-ho sense por perquè realment jo no som jo i els dies són molt trists.

Vaig néixer sense lloc i així se'guesc. No puc trobar el meu país enlloc, no obstant això, port a sobre el pes de tota una terra que em va veure néixer i que es fragmenta per cobrar un nou sentit.

Arriba la nit, el moment de començar aquesta *performance*, els actors i el públic no estan preparats: estic immòbil, mullada, com quan pens en tu, sense sentiments, però no, sí que en tenc, perquè m'ablanesc amb el silenci de la nit.

Et sent proper en aquest lloc tan llunyà on te n'has anat allèn de la mar. Aquesta terra banyada per les fragàncies de joventut que eren una delícia. L'aire allà és molt suau, com ho és aquí aquesta nit, humit com l'animal que cobra vida entre les meves cames. Es poden fer passejades delicioses allà on ets, i sempre plenes de sorpreses que et connecten amb el més enllà. Prosèrpina és a prop, no t'oblidis d'anar-la a veure.

Com més em dones, més sent la teua distància, com menys et don, més m'aprop a tu.

No es tracta de no trobar-te a faltar.

No, ja no. El teu retorn em portarà records de fa temps. Els he guardat tots en els racons del meu cap, com les postals que col·leccionen els turistes amb l'ansia de recordar on han estat.

Tot flueix, en aquest fluir ens trobam, flueix la sang i flueix el riu, flueix l'amor i desapareix molt abans d'adonar-nos-en.

Apropa't ara que no pots.

Les excuses sempre les tenim a mà i com els murs ens separen, però sense excuses no sabríem com trobar-nos. No podríem suportar no tenir-ne. Tanmateix, és en aquest espai inexistent on els meus somnis comencen.

Recolz el cap sobre el coixí, m'acotx. Em llanç cap a una possible abraçada amorosa però els teus braços es queden enrere, potser és això el que se sent quan un es mor? Un moment de deliri fugaç que, tant de bo, duràs tota l'eternitat.

Corre, corre, sempre corrent empena per un desig estrany perquè em deixin en pau. Les notícies m'aclaparen, els papers s'acumulen damunt l'escriptori, i el temps és un do que no em produeix plaer en aquests dies tan somnolents.

Carta #7

Ombres com som, si us hem ofès
hi posareu remei com res,
pensant que us heu endormiscat
quan l'irreal us ha sobtat,
que tot aquest assumpte inútil
no ha estat sinó un somni inconsútil.
No em renyeu gaire, bona gent.

Shakespeare, *El somni d'una nit d'estiu*, Puck, epíleg (trad. Salvador Oliva)

Amic estimat,

Estic segura que era una panerola, però tu seguies entestant que era el ca de dalt.

Quan vaig sortir de casa per anar a sopar, l'aire era fresc, com el de l'hivern. Però en una nit de lluna plena em sent a gust, faci fred o calor.

Torn a casa. Sent que em mires. Et record i em pos a escriure't de nou. Pens en el plaer que em fa tanta por. M'has d'entendre. Associa el plaer amb tu; el que sent quan pens en tu, aquest plaer que em fa lletrejar el teu nom mentre dorm. Tot depèn del que tu vulguis.

Impaciència, resignació. Devoció, pena.

La vida amb pujades i baixades, dura i tendra, però vida, al capdavant. I, hi ha quelcom que tinguí més valor? Què faria jo sense la vida? T'escriuria aquestes cartes? Em convertiria en música quan et veig?, com un violí mut que de sobte es posa a cantar.

Que n'ets, de tendre, i que és d'emocionant el viatge que ens espera. Què ets, un animal, un ocell o una ànima perduda que recerca en mig del buit?

L'amor ens abandona per sorpresa. La bèstia es mou sense cap lloc on poder descansar, turmentada pels desitjos brutals. Estic amb els cabells drets, per què no tenc cap lloc? Però arriba la nit

i suaument ens treu de la realitat i ens endinsa en el món impensat dels somnis on poder-nos escapar d'aquesta irrealitat que pretén ser real: el dia.

Et sents sol?

Jo? Només intent apedaçar la meua vida mentre visc. A vegades, els somnis ajuden, però sovint em trob somiant al mig del carrer, sense saber on vaig.

Moc el peó i perd el rei: els peons no m'ofereixen cap protecció. El camp de batalla es divideix en dos i no sé quin costat elegir. M'agradaria quedar-me amb tu, però sent que ara mateix som a l'altra banda. Permet-me que estigui trista.

Escolt el clip-clop d'una aixeta que goteja com a única companyia. Un dia a posta de sol t'acostaràs, et ficaràs entre les meves cames cercant l'animal que olorares en la distància i jo seré aquí esperant-te. Però, mentrestant, es fa tard i fa fred.

Em cobresc amb la manta i, com sempre, sent que la química em posseeix i m'arrossega cap al silenci dels somnis, aquests somnis que desapareixeran quan arribi el dia. Però el plaer immens d'aquests somnis és el que m'ajuda a passar el dia, fins que arriba una altra nit, sense fi.

Carta #8

Em prometo per a algun dia aquest mateix silenci. Prometo per a nosaltres el que acabo d'aprendre. Però en nosaltres haurà de ser de nit, perquè som éssers humits i salats, som éssers d'aigua de mar i llàgrimes.

Clarice Lispector, *La passió segons G.H.* (trad. Núria Prats)

Avui he tornat a aquest lloc que abans anomenava casa: desolat, buit, terra erma: trist com una habitació sense vistes, vaig evitar no mirar per les finestres perquè no hi havia més que un embolic de ferros desballestats, cables i trossos de paper. El grafit sobre la paret de HSH encara hi era, como si algú hagués tengut por de pintar-hi a sobre.

Es fa fosc i plou; una veu m'avança que m'espera una altra nit sense son. De nou, pens en tu, company inseparable. Avui he plorat,

les meves llàgrimes eren lentes com els rius que cerquen el final. Alguna cosa dintre meu s'ha fet miques. Vaig mirar al meu voltant cercant fragments de vida, però no en vaig trobar cap.

T'he estimat des del primer moment en què et vaig veure. Quina mena d'amor? Doncs aquesta mena de conspiració en què les hores no compten. El camí que teníem al davant es dividia en dos, a la dreta i a l'esquerra, i agafàrem camins diferents.

Per una coincidència misteriosa, et vaig tornar a trobar al cap d'un temps. No pensava en tu, però el teu record m'inundà de nou. Un altre cop, el camí es dividia i abans que hagués dit una paraula, ja havies marxat. Vaig sentir que només em deixaves amb el desig.

Res no ha canviat. M'abrús per dins i vull que em posseeixis: els meus pits erectes i el meu cos són foc. Et desitj, però no, t'anel, però no tant. El camí és ple d'impediments, convencions, esperances i sense voler ens destrossam a nosaltres mateixos, espantam l'animal que volem ser.

Trencada i abandonada, buida i sola tem que viure en una habitació sense vistes és com viure en l'oblit. A través de la memòria, sempre distorsionada pel pas del temps, recordam el que fôrem, fragments desconnectats d'un projecte planejat però fracassat des del principi.

Avui no veig la font. El metro continua xerricant sota els meus peus. Els passatgers hi entren i en surten absents. Encara hi ets per escoltar-me? Els cotxes esquitxen aigua quan passen. La gent a les voravies salta com si es despertàs d'un somni. Tot continua igual.

Però encara somii amb el teu amor. Engarjolat, sembla que mai no és lliure. Em deman si saps tot el que em donares i el que em feren sentir les teves paraules.

Les nostres trobades eren fortuïtes, i no estava previst que ens enamoràssim. Intentàvem mantenir la distància, què més podíem fer?

Mira! Hi ha lluna plena. La lluna plena sempre em produeix una gran alegria, el cos se m'eixampla i creix i em veig inundada per desitjos incontrolables, sobretot a l'estiu.

I així avui et desitj, com si el temps es pogués recuperar màgicament. A tu, a qui he estimat bojament, en les meves nits de somni.

Jo somii que som aquí
d'aquestes presons carregat,
i vaig somiar que en un altre estat
més falaguer m'advertí.
Què és la vida? Un frenesí.
Què és la vida? Una il·lusió,
una ombra, una ficció,
i el major bé és petit;
que tota la vida és somni,
i els somnis, somnis són.

Calderón de la Barca, *La vida és somni*, Segismundo

Divendres

M'estimes? Et què?

Normalment no coincidim en les coses senzilles, però sempre estam d'acord en els grans assumptes. He rebut una invitació d'un Winterrise molt prometedor. L'hivern em converteix en una mena de dona sense ombra.

Tant de bo pogués seduir-te amb la paraula!, però m'he quedat muda, com una pedra, sense sentiments, com una roca, sense necessitats. Els dies passen, plens de rutines que no em produeixen cap felicitat. De fet, he perdut tota l'alegria.

A vegades faig les paus amb el passat, però, de sobte, el silenci deixa pas a uns sentiments incontrolables que m'encongeixen l'ànima. Potser no és tan fàcil entendre'm o potser no hi ha res a entendre. Mir i veig el buit. Hi ets, ens besam en l'obscuritat.

La nit s'ompl de llums desesperats. Però no hi ha res a trobar. Art? No. Què cerques amb aquesta llanterna? Un cèntim? La sala era plena de gent amb llumenetes blaves a la mà. Tothom cerca i ningú no troba. L'espectacle.

Temprança, tristesa, *hubris*, i escombraries.

Tornes d'aquí a dos dies. Esper la teva tornada i sé que tal vegada no et vegi de seguida. Continues ocupat i et sents culpable. Ho intentes dissimular, però no pots remeiar-ho. Culpa? Per què et sents tan culpable?

Silenci! La nit es fa transparent i la llum de la lluna es filtra entre els núvols ploraners. Lentament el cel s'obscurix, els carrers

es buiden. Sent discutir un taxista, se senten renous a la llunyania. Tornaren a llevar el pòster de les torres que es veia des de les finestres i per segona vegada les torres varen caure per sempre.

No tenc amb qui compartir aquesta història, tan secreta s'ha fet la meua vida. Què passa? Desesperació i tothom fuig.

Sent de nou el metro esbufegar per sota del carrer. La pluja és intensa.

Necessit fugir d'aquí. Es fa tard i esper i esper fins que la química es faci càrrec de la situació. Li he donat tot el poder perquè m'obligui a continuar, perquè m'ordeni descansar. Submisa, som la seva humil serventa: no em resistesc, ja no.

Ara gairebé naveg, me'n duc els somnis amb mi, ho són tot per a mi, encara que no siguin més que somnis.

Elena del Rivero, *Trapos de cocina*, 2021. Instal·lació.
Draps de cuina cedits, cables i brides, dimensions variables.
Cortesia de l'artista

Agraïment especial a totes les persones que han col·laborat en l'acció comunitària vinculada al projecte d'Elena del Rivero «L'arxiu de la pols: *An Ongoing Project*»: Heloïse, Tatiana Abellán, Maite Almansa, Paula Arcila, Suchi Asano, Francisca Bennasar, David Bonet, Marti Cormand, Marita Cort, Amparo Cortés, Aina Crespi, Christian Cuadra, Marina Cubillos, Manya Doñaque, Rosa Espinosa, Olga Feijóo, Susana García Chavero, Courtney Gilbert, Marina González Guerrero, Isadora Guardia, Marco Houman, Soad Houman, Catalina Joy, Maria Joy, Teresa Leal, Antonia Maria Llobera, Blanca López de Arbina, Allison Malinsky, Ana Mascaró García, Lina Miller, Javier Mir de la Fuente, Javier Moya de la Fuente, Tomas Moya Lladó, Jaime de Pablo Torrente, Tito Pérez Mora & Co., Catalina Pons, Deborah Postigo, Freya Powell, Jane Powell, Imma Prieto, Maria Rosa Prunés, Victòria Rabal, Tere Recarens, Barbara K. Riering, Els Rijper, Rosa Riús, Pilar Rubí, Violeta de Rueda, Françoise de Saint Sernin, Lluïsa Sarries, Sergio Marcelo Soriano García, Curro Tardío, Polita Tenerife, Otilia Trüller, Lut Vandeputte, Claudia Wieser, Federació d'Associacions Gitanes de Balears FAGIB, Associació Xinesa de les Illes Balears ACHINIB i a totes aquelles persones que han volgut restar en l'anonimat.

L'arxiu de la pols:
An Ongoing Project
Elena del Rivero

Del 12 de setembre de 2021
al 30 de gener de 2022

Organització
Es Baluard Museu d'Art
Contemporani de Palma

Direcció
Imma Prieto

Direcció artística
Mateo Feijóo

Coordinació exposició
Catalina Joy
Beatriz Escudero

Registre
Soad Houman
Rosa Espinosa
Muntatge
AICO Servicios audiovisuales
Art Ràpid
Ebanistería J. Cañellas S.L.
Julià Homar
Mestre Ràpid
Rosendo Ramón S.L.
Es Baluard Museu

Assistents de l'artista
Alba Fernández
Sabrina Jerez
Julia Pons
Gemma Zanoguera

Grafiti
OVAS

Acció sonora inaugural
Juanjo Guillem
Banda de Música de Manacor

Transport
SIT Transportes

Assegurances
Correduría March-Rs

Disseny gràfic
Hermanos Berenguer

Textos
Imma Prieto. Directora
d'Es Baluard Museu d'Art
Contemporani de Palma
Mateo Feijóo. Director artístic
i coreògraf
Carmen C. Santesmases.
Historiadora de l'Art
Jorge García García.
Estudiant de Filosofia
Elena del Rivero. Artista

Traduccions
Àngels Álvarez

Impressió
Esment Impremta

Crèdits fotogràfics
Cortesia de l'artista, portada i p. 15
Pablo Gómez-Ogando Rodríguez, p. 16
Julie Dermansky, p. 17
David Bonet, pp. 18, 38

© de la present edició,
Fundació Es Baluard Museu d'Art
Contemporani de Palma, 2021
© dels textos, els autors
© de les obres, Elena del Rivero,
VEGAP, Illes Balears, 2021

Agraïments
Freya Powell
Amanda Hunter
The Estate of Lawrence
D. "Butch" Morris
Kyle R. Brooks
Menció especial a tots els mecenes
que han recolzat el projecte

Am la col·laboració de

Consell de Mallorca THE PARACLETE AICO
SERVICIOS AUDIOVISUALES

DL PM 00619-2021
ISBN 978-84-18803-18-5

#ELENADELRIVEROESBALUARD
@ESBALUARDMUSEU

WWW.ESBALUARD.ORG

ESBALUARD
MUSEU D'ART
CONTEMPORANI
DE PALMA

PLAÇA PORTA SANTA CATALINA, 10
07012 PALMA
T. (+34) 971 908 200

HORARI: DE DIMARTS A DISSABTE DE 10 A 20 H
DIUMENGE DE 10 A 15 H